

- 8** Podpiranje ustvarjalnosti je bistvenega pomena v procesu priprave učencev na uspešno reševanje problemov, s katerimi se bodo srečevali v prihodnosti. To je dolžnost vsakega vzgojitelja. Upamo, da bodo smernice, predstavljene v tem članku, pomagale učiteljem pri doseganju tega cilja.

- 10** V nadarjenih otrocih vidim poleg tistih, ki bodo lahko zaradi svojih intelektualnih sposobnosti v prihodnosti pripomogli k napredku na vseh področjih človekovega življenja, tudi one, ki lahko prav s tem istim intelektom izumijo najstrašnejše stvari, ki si jih lahko zamislimo, ter ogrožajo obstoj nas vseh.

- 24** Namesto tekmovalnosti je treba razvijati sposobnost za sodelovanje in komuniciranje, predvsem pa v otrocih prebuditi zaupanje in samozavest, da se bodo znali neodvisno odločati in ustvarjalno razmišljati, ob tem pa razviti tudi občutek odgovornosti – do sebe in drugih. S primerno motivacijo, dvigom samopodobe, spodbujanjem učnih in delovnih navad, uvajanjem aktivnih sodobnih didaktičnih pristopov želimo vsakemu posamezniku omogočiti čim večji napredek.

- 28** Danes, 5. oktobra, praznujemo vsi učitelji in vzgojitelji. Posebej pozdravljeni vsi, ki ste si izbrali poklic vzgojitelja ali učitelja, pa tudi drugi, saj vam življenje velikokrat nameni katero izmed teh vlog.

- 36** Urediti odnose, ko so se nabrale številne zamere in boleči spomini, nikakor ni lahko, je pa zdravo in koristno ne le za zakonca, ampak tudi za njune otroke, morda pa celo za naslednjo generacijo. Nesreče, bolezni in boleča doživetja, ki včasih tako nepričakovano zmotijo ustaljeno življenje družine, so včasih znak in priložnost za nujne spremembe, sicer bi se družina lahko znašla v začaranem krogu.

Uvodnik

- 1** Silvo Šinkovec: Učitelji in starši

V žarišču: Nadarjeni

- 3** Ivan Ferbežer: 'Glorija' o pomenu talentov z Vzhoda
4 Monika Kavalir: Nadarjeni učenci
8 Eunice M. L. Soriano de Alencar: Ustvarjalnost v izobraževanju: ovire in poti
10 Ana Sekulić - Majurec: Etika ustvarjalnosti
12 Irena Gorenc: Raziskovanje identitete
15 Franz J. Mönks: Poučevanje nadarjenih učencev
17 Gabrijela Rupnik: Nadarjene radovedne glave
19 Tamara Malešević: Vloga staršev in šola
22 Jožica Vučajnk: Nadarjeni v Izraelu

Naš pogovor

- 24** Silvo Šinkovec, Erika Čajko:
 Valerija Pukl: Ljubezen do življenja

Biti vzgojitelj

- 28** Irena Dolenc: Nagovor učiteljem in vzgojiteljem
29 Tadej Vidmar: Henrik Schreiner

Biblična stran

- 30** Janez Poljanšek: Dajejo, kar so prejeli

Razredništvo

- 31** Sonja Pristavec: Biti razrednik
33 Sonja Votolen: Negativne nalepke nas spremljajo

Starši

- 34** Vesna: Počitnice, ki jih ni
36 Bernard Stritih: Ko se zgostijo občutja
37 Ana Cergolj: Luka in njegov prapraded

Vzgojna področja

- 39** Julija Pelc: Alkohol in mladi
42 Bernhard Häring: Morala in pravo
43 Marijan Tršar: Apoteoza

Izkušnje

- 44** Danica Gotlih: Kulturni dan, posvečen božiču in novemu letu
47 Barbara Toplak: Tema ni črn plašč

Prebrali smo

Iz življenja DKPS

Napovedni koledar

Summary

Avtorji

‘Glorija’ o pomenu talentov z Vzhoda

 Ivan Ferbežer

Najprej kratko izrazno pojasnilo. Beseda *Skrinakhariwiot* pomeni v tajskem jeziku *glorija mesta*. Vse štiri univerze desetmilijonskega Bangkoka, Univerza Chulalongkorn, Univerza Thammasat, Kingmongkuts University Of Technology Thonburi na čelu z znamenito zgoraj omenjeno univerzo, so se dobesedno borile za organizacijo 7. Azijsko-pacifiške konference o nadarjenosti, ki je bila v Bangkoku od 12. do 16. avgusta 2002. Omenjena prizadevanja so imenovani vzeli kot okoliščino za svoj izziv presoje o ‘globalnem stanju v znanosti in umetnosti’ in ‘najboljših operativno praktičnih uresničitvah’ zakladnice znanja na področju nadarjenosti na Tajskem, v Aziji in v svetu. Stičišče vidijo v mentorskem posredovanju med nadarjenimi otroki, starši, učitelji in širšimi družbenimi subjekti.

Posebneega simbolnega pomena omenjene konference o nadarjenosti z okoli 200 udeleženci z vsega sveta in z okoli 100 referati, posterji, plenarnimi predavanji, razstavami, posebnimi programi nadarjenih otrok in njihovih staršev, je bilo častno pokroviteljstvo ministrice za vzgojo in predsedniške vlade. Oba sta v svojem pozdravnem govoru za razvoj globalne družbe izpostavljala usodno razvijanje človeških virov. Torej, ne več samo naravnih virov. Kakor je rekel predsednik vlade: “Zato je zame in za vse udeležence to najugodnejši trenutek, da osvetlimo kolektivno vlogo in odgovornost za vzgojo odličnosti in nadarjenosti”.

Zanimivo so izpostavljeno, drugače kot v prevladujoče storilnostno usmerjeni Evropi in ZDA, mnogi uvodničarji, na čelu s predsednico 7. Azijsko-pacifiške konference o nadarjenosti, izrazili podporo talentom, ne samo za uresničitev kognitivnih potencialov, ampak tudi za celovito, srečno življenje. Poleg zanimivega predkonferenčnega programa so bile inovativno kot odmevne

predstavljene štiri teme svetovno uveljavljenih strokovnih avtoritet:

1. June Maker, *Ključni pojmi pri razvijanju reševanja problemov pri nadarjenih učencih*,
2. Dorothy Sisk, *Duhovna inteligenca, deseta inteligenca, ki integrira vse druge*,
3. Marija McCann, *Globalna evolucija inteligence, od specialnega izobraževanja do izobraževanja nadarjenih*,
4. Klaus Urban, *Splošni in specialni primer, razvijanje in vzgajanje kreativnosti*.

Harvardski profesor in nobelovec na področju kemije William N. Lipscomb je predstavil zanimive osebne refleksije izkušenskega učenja in poučevanja v zvezi z ustvarjalnostjo na področju naravoslovja in apeliral k bolj pospešenemu razvijanju naravnoslovnih talentov.

V zgodovini bo omenjena konferenca še dolgo omenjana zaradi *Bangkoške deklaracije o nadarjenosti in talentiranosti*. Vsi udeleženci iz 20. držav, vladnih in nevladnih organizacij, univerz, šol, strokovnih društev, javnih in zasebnih združenj in civilne družbe si zavezujoče nalagamo glo-

balno partners-tvo v zaščiti in razvijanju nadarjenosti in talentiranosti. Deklaracija vsebuje štiri izhodišča in deset nalog. Doslej je v zgodovini strokovnih aktivnosti na področju nadarjenosti to prva konkretnjša mednarodno zavezujoča deklaracija in bo poslana vsem vladam sveta. Za razliko od podobnih priporočil *Sveta Evrope* iz devetdesetih let (objavljeno je bilo v reviji *Vzgoja in izobraževanje*) bolj gradi na harmoničnem razvoju talentov v tradiciji kulture narodov. Za naše razmere je smiselno poudarek na netradicionalnih tehnikah identifikacije in na odkrivanju in oblikovanju talentov iz revnih, kmečkih ali kakor koli prikrajšanih družin.

Logično ustrezno kaže poročilo omenjene konference skleniti z McCanovo citirano mislijo Nelsona Mandele: “Naša svetloba, ne naša temačnost, je tista, ki nas najbolj plaši!”

Kočijaž, Patrik Benedičič, 8 let, OŠ Šmartno pri Litiji

Nadarjeni učenci

✍️ Monika Kavalir

Kdo je nadarjen in kako naj mu pomagamo, da bo svoje sposobnosti razvil? Članek govori o tem, kako nadarjene spodbujati, ali pa vsaj, kako naj njihovega razvoja ne zaviramo. V naših šolah so že uveljavljene razne oblike pomoči nadarjenim, vendar je možnosti še veliko in mnogo bistrih glav dela z nadarjenimi še ni deležnih.

Medtem ko je šola zaradi stavke učiteljev zaprta, se Lisa Simpson doma dolgočasi. Da bi pregnala dolgčas, nadarjeno dekletce sestavi *perpetuum mobile*. Navdušena ga pokaže očetu, ta pa ji s strogim glasom reče: "V tej družini spoštujemo zakone termodinamike."

Lisa iz družine Simpsonovih je nekaj posebnega. Ampak tudi drugi, manj nadarjeni člani te družine so vsak zase nekaj posebnega. Kot takšne jih moramo tudi obravnavati. Kako Liso spodbujati, ali pa vsaj, kako naj njenega razvoja ne zaviramo?

Definicija in izvor

Z definicijo nadarjenosti so že od nekdaj težave. Problem je v tem, da ko definiramo, kdo je nadarjen, hkrati določimo, kdo ni.

Takšno izključevanje pa v vsakem zbudi nekaj nelagodja. Temeljni dvom je v tem, ali lahko o nadarjenosti govorimo že, ko gre le za potencialne sposobnosti, ali pa se morajo sposobnosti tudi izražati. Drugo vprašanje je, kaj nadarjenost sestavlja. Sprva je veljalo, da nadarjenost izraža inteligenčni količnik, enak ali večji od 130. Po tem merilu je 2 do 3 odstotke ljudi nadarjenih. (Žagar, 1987)

Kasneje so ugotavljali, da je inteligentnost nujen, ne pa zadosten pogoj za nadarjenost. Osrednji prostor je prevzela ustvarjalnost; na podlagi tega naj bi bilo v populaciji 10 do 15 odstotkov nadarjenih. (Žagar, 1987) Pojavila so se nadaljnja razmišljanja, da tudi to dvojje skupaj še ni dovolj. Strmčnik (1995: 5) navaja, da ima "odločilno vlogo subjektova lastna aktivnost".

Primer definicije, ki uspešno vključuje zgoraj navedeno, je Renzullijev model sestavin o razvoju talenta. Da bi se lahko nadarjenost razvijala, se morata dispozicijam za posebne dosežke (intelektualne, umetnostne, psihomotorne ali socialne) pridružiti še ustvarjalnost (divergentno mišljenje, izvirnost, domišljija, prožnost, domiselnost) in vpliv motivacije in okolja: marljivost, vztrajnost, ambicioznost, emocionalna trdnost, priznanje okolja, optimalno spodbujanje (Nagel, 1987; Koren, 1989; prim. Jaušovec, 1987).

Pri več avtorjih zasledimo razlikovanje nadarjenosti po obsegu, to je med splošno/univerzalno in delno/parcialno nadarjenostjo. Število nadarjenih variira predvsem glede na to, katere vrste nadarjenosti zajamemo. Gardner (1995) loči sedem vrst inteligence: logično-matematično, jezikovno, glasbeno, prostorsko, osebno (interpersonalno in intrapersonalno) in telesno-gibalno; kasnejši avtorji dodajajo še duhovno in naturalistično. Več avtorjev loči šest področij nadarjenosti: splošne intelektualne, specifične šolske, ustvarjalne, socialne in voditeljske, psihomotorične in umetniške sposobnosti (Koren, 1989).

Zakaj skrb za nadarjene?

Prvi odgovor na vprašanje se skriva v koristi za družbo. Strmčnik (1995: 3) poudarja: "Vsi se zavedajo, da so nadarjeni temeljni pogoj za hitrejši družbenoekonomski razvoj." Isti avtor upravičeno opozarja tudi na vrednostno usmerjenost nadarjenosti. Od nje je odvisna podoba jutrišnjega sveta, zato je treba nadarjenim privzgojiti tudi skupno moralno odgovornost. Kakšne so lahko posledice, če tega ne storimo, se je pokazalo v novejši zgodovini; Hitler bi ob drugačnih vrednotah svoje izjemne voditeljske sposobnosti usmeril popolnoma v drugo smer. Spodbujanje na-

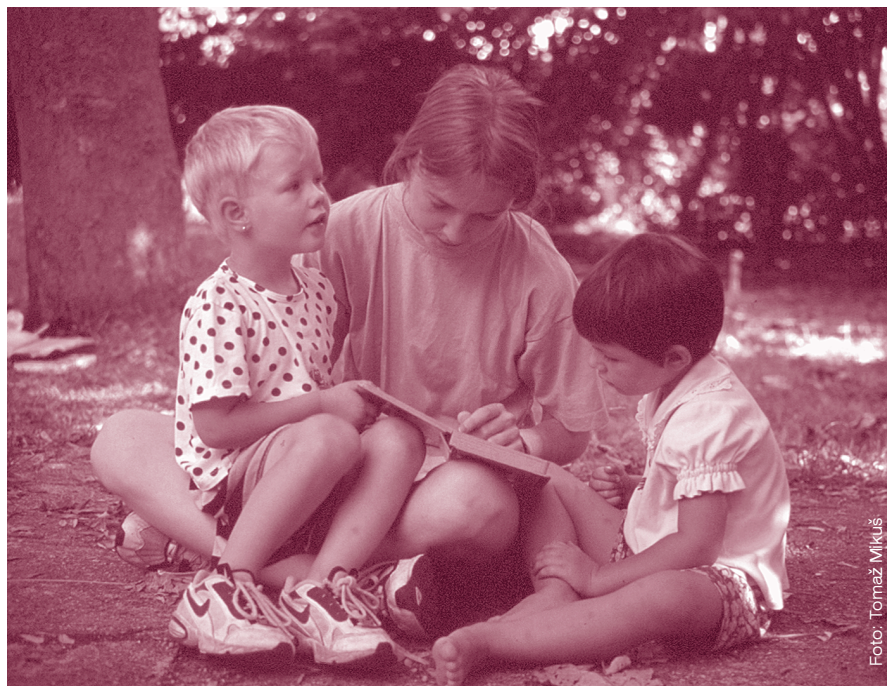

Foto: Tomaž Mikuš

šejo mnenja. Medtem ko npr. v zborniku *Nadarjeni: Stanje, problematika, razvojne možnosti* (1994) in pri Naglu (1987) najdemo celo vrsto zanikanih odgovorov na to vprašanje, trdi nasprotno Ivan Ferber v spremni besedi h knjigi Galbraithove (1992: 202); češ, da je treba skrb za talente prepustiti talentom. Zdi se, da je prvo pravilo za katerega koli učitelja to, da ne sme 'blefirati'. Ni tako težko priznati, da česa ne veš. Otrok, ki začuti, da mu učitelj ponuja prazne odgovore, bo vztrajal, drezal dalje in kmalu bo iz tega nastal konflikt.

Zanimivo je videti, kaj pričakujejo nadarjeni učenci. Judy Galbraith (1992:

94; prim. George, 1997) pravi: "Pravico imaš zahtevati in dobiti kakovostno izobraževanje, skladno s tvojimi učnimi sposobnostmi in potrebami." Težave se pojavijo, ko pogledamo, kaj vse navaja med "osnovnimi pravicami nadarjenih otrok" (prav tam: 65, 186): "Pravico imaš do učnih ur, ki so izziv tvojim sposobnostim, ki ti odpirajo nova okolja. Pravico imaš udeleževati se zanimivih in zahtevnih učnih ur. Pravico imaš opravljati šolsko delo z lastno hitrostjo." Kako naj učitelj uskladi te pravice s pravicami povprečno in manj nadarjenih otrok?

Okvir dela

Koncept z naslovom *Proces uvođenja sistematskog otkrivanja i sistematske brige za nadarenu djecu i omladinu* (Koren, 1989) deli sistem skrbi za nadarjene otroke in mlade na tri faze:

- Prepoznavanje (nestandardizirana opažanja vzgojiteljev), odkrivanje (standar-

dizirane ocene) in identifikacijo (psihometrijsko zasnovan diagnostični proces) nadarjenih posameznikov.

- Podpora pri njihovem razvoju – o tej bo več govora v nadaljevanju.
- Zaposlovanje nadarjenih – poskrbeti moramo, da imajo možnost za nenehno strokovno izpopolnjevanje in za inovativno delo.

Sestavni del sistemske skrbi so štirje pod sistemi, in sicer spremljanje, poklicno usmerjanje, financiranje (namensko, nenaamensko, in sredstva za tiste, ki delajo z nadarjenimi) in svetovalni centri. Ob tem ne pozabimo, da ima ključno vlogo pri delu z nadarjenimi šola: "Kakor koli obračamo, mora biti šola, zlasti splošnoizobraževalna, najpomembnejši varuh učenčeve nadarjenosti. (Strmčnik 1995: 8)" In kot dodaja Dobnikova (1996: 5): "Učitelji so tisti, ki neposredno delajo z nadarjenimi in s svojimi subjektivnimi teorijami vplivajo na njihove reakcije, dosežke, pričakovanja."

Oblike dela

Kot piše Strmčnik (1987; 1993; 1995), temeljijo modeli spodbujanja nadarjenih otrok na dveh izhodiščih: na razširjanju in poglobljanju vsebinskih programov ter na akceleraciji (hitrejši tempo). Izhodišči se večinoma prepletata. Najkoristnejša delitev je na notranjo, fleksibilno, in zunanjo diferenciacijo.

Učitelji so tisti, ki neposredno delajo z nadarjenimi in s svojimi subjektivnimi teorijami vplivajo na njihove reakcije, dosežke, pričakovanja.

a) Notranja diferenciacija

Po Strmčniku (1987; 1993; 1995) poteka znotraj regularnega učnega dela, razdeljena pa je na ciljno-vsebinsko in didaktično-metodično. Najpogostejše oblike so (prav tam; Galbraith, 1992):

- intenziviranje učne aktivnosti,
- pritegovanje v učno pomoč sošolcem ali učiteljem,
- posebna prilagojena pozornost ves čas pouka,
- vpletanje zahtevnejše snovi in nalog,

darjenih pa je pomembno predvsem za njihov osebnostni razvoj. Strmčnik (1995: 9) opozarja na osebnostne probleme nadarjenih posameznikov in pravi, da so spričo tega potrebni "sistematične in trajne preventivne in kurativne pomoči". Nasploh zahtevajo skrb za nadarjene prav vse definicije, ki nadarjenost povezujejo z vplivi okolja, npr. Russell (1986: 18): "Številne raziskave o genijih in nadarjenih otrocih kažejo na to, da naše sposobnosti niso genetsko podedovane /.../, da o naših duševnih sposobnosti odloča predvsem kvaliteta zgodnjega okolja, še zlasti obdobji tik pred rojstvom in tik po njem." (prim. Ericsson, Krampe in Heizmann, 1993). Za nosilce vzgoje in izobraževanja to pomeni veliko odgovornost.

Kaj se zahteva od učitelja?

Ali mora biti učitelj nadarjenih otrok tudi sam nadarjen? O tem se v stroki kre-